

การพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จ และแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ (อำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา) จังหวัดยะลา¹

ยุทธนา กาเด็ม² ซูลฟีกอร์ มาโซ^{2*} สุพัตรา รุ่งรัตน์² เกสรี่ ลัดเลีย³ กมลวรรณ ชนะกุล²
และ นูรีดา มะแซ²

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประเทศไทย

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประเทศไทย

The Development of Comprehensive and Accurate Strategies for Resolving Issues in Impoverished Households in Two Model Districts (Raman District/Bannang Sata District), Yala Province

Yutthana Kadem², Sulfikor Maso^{2*}, Supattra Rungrut², Kessaree Ladlia³,
Kamonwan Chanakul², and Nureeda Masae²

² Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Thailand

³ Faculty of Education, Yala Rajabhat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 21 August 2024

Revised 4 October 2024

Accepted 22 October 2024

คำสำคัญ

ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา
ครัวเรือนยากจน
เบ็ดเสร็จและแม่นยำ
อำเภอต้นแบบ

* Corresponding author

E-mail address:

sulfikor.m@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ (อำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา) จังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) นำเสนอความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนาและสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ 2) นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนาครัวเรือนยากจน จังหวัดยะลา ความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนาและการสังเคราะห์ยุทธศาสตร์ฯ ทำให้เกิดการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ระดับอำเภอต้นแบบในการแก้ปัญหาความยากจน การมีส่วนร่วมของกลไกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โมเดลการทำงานแบบพหุภาคีของอำเภอต้นแบบระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ผ่านการสอบทานอย่างแม่นยำ การใช้ข้อมูลครัวเรือนยากจนในการวางแผนแก้ไขปัญหาและการพัฒนาระบบงานภาครัฐเชิงพื้นที่เกิดการใช้กลไกหน่วยปฏิบัติการส่วนหน้ากระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมจังหวัดยะลาในการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจน

¹ บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “งานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

Keywords:

strategies for resolving issues
in impoverished households,
comprehensive and accurate,
model districts

บทคัดย่อ (ต่อ)

ส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ ควรมีการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาและพัฒนาเชิงพื้นที่ทุกบริบทที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนยากจนแบบองค์รวม การบูรณาการทำงานภายใต้เครือข่ายความร่วมมือ มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม ควรนำข้อมูลจากฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการแก้จนทุกระดับ และควรส่งต่อข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ผ่านการยืนยันข้อมูลและมีความยินยอมที่จะเปิดเผยข้อมูลเข้าสู่ระบบและช่องทางการช่วยเหลือภายใต้การทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ

Abstract

The development of a comprehensive and precise strategy to solve the problem of poverty-stricken households in two model districts (Raman District/Bannang Sata District) in Yala Province aims to: 1) present the successes resulting from the development and synthesis of a comprehensive and precise strategy to solve the problem of poverty-stricken households in the two model districts and 2) provide policy recommendations for solving and improving poverty-stricken households in Yala Province. The success from the development and synthesis of this strategy led to the creation of a strategic plan at the district level to address poverty. It also encouraged the involvement of relevant agencies, the multilateral working model of the model districts, and the development of a precisely verified database of poverty-stricken households. This database was used to plan solutions and improve the public sector's area-based management systems. Furthermore, the mechanism of the Yala Provincial Front Operations Unit of the Ministry of Higher Education, Science, Research, and Innovation was utilized to develop the area in order to address poverty. The policy recommendations include driving area-based problem-solving and development in all contexts related to poverty-stricken households through a holistic approach, integrating work under collaborative networks, establishing a concrete data center for poverty-stricken households, utilizing the household database for strategic planning and operational poverty alleviation at all levels, and transferring verified household data, with consent to disclose, into systems and channels for assistance under the collaborative network.

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้ประเทศมีการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจที่ประเทศไทยได้รับการยกระดับเป็นประเทศในกลุ่มบนของกลุ่มประเทศระดับรายได้ปานกลาง ในด้านสังคมมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนส่งผลให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากการเป็นประเทศยากจนและในด้านสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบในความหลากหลายเชิงนิเวศถือเป็นจุดแข็งที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่งยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและ 6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร, 2566)

หากพิจารณายุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมที่เน้นการตอบโจทย์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืนโดยทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การดึงเอาพลังทางสังคมที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในรูปแบบประชารัฐจะช่วยให้เกิดการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ยั่งยืน รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเองและการเตรียมความพร้อมของทุกมิติ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาใน “มิติความยากจน”

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ต้องการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคม ฉะนั้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2565 ได้นำเสนอผลการศึกษาที่น่าสนใจเกี่ยวกับความยากจนจำแนกตามภาคและเขตพื้นที่ภูมิภาคที่มีปัญหาความยากจนรุนแรงที่สุด คือ ภาคใต้ สาเหตุที่ภาคใต้มีปัญหาความยากจนสูงสุด คือ ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส นอกจากนี้ผลการศึกษายังระบุอีกว่าพื้นที่ “จังหวัดยะลา” มีดัชนีชี้วัดความยากจนอยู่ในระดับรั้งท้ายติด 1 ใน 10 จังหวัดของประเทศไทยที่ปัญหาความยากจน

ยังคงมีความรุนแรงในระดับสูงและมีการกระจุกตัวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและจังหวัดยะลาได้รับงบประมาณลดลงมากที่สุด ซึ่งการจัดสรรงบประมาณจังหวัดไม่สัมพันธ์กับสภาพความยากจน (อัยรวิ วีระพันธ์พงศ์ และ อัครณัฐ วงศ์ปรีดี, 2566) ซึ่งข้อมูลปัจจุบัน ณ ปี พ.ศ. 2565 พบว่า มีประชากรครัวเรือนยากจนอยู่ที่ ร้อยละ 17.16 (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 2566) ซึ่งสาเหตุที่ส่งผลให้พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดปัญหาความยากจนสูงสุด คือ ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลทุนการดำรงชีพหรือระบบการดำรงชีพที่ใช้เป็นเครื่องมือปรับปรุงพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนที่เกี่ยวข้องกับทุน 5 ด้าน จังหวัดยะลา (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566) ข้อมูล ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566 พบว่าข้อมูลการวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable livelihoods Framework : SLF) ของครัวเรือนยากจน จังหวัดยะลา ภาพรวมอยู่ในระดับอยู่ยาก หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับอยู่ยากและทุนทางสังคมอยู่ในระดับอยู่ลำบาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูลทุนการดำรงชีพหรือระบบการดำรงชีพที่ใช้เป็นเครื่องมือปรับปรุงพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนที่เกี่ยวข้องกับทุน 5 ด้าน จังหวัดยะลา

จังหวัดยะลา	ทุนมนุษย์	ทุนกายภาพ	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนธรรมชาติ	ทุนสังคม	ภาพรวม
อ.เบตง	2.56	2.37	1.50	1.90	1.51	1.97
อ.กาบัง	2.43	2.33	2.21	2.03	1.65	2.13
อ.เมือง	2.44	2.38	2.39	2.01	1.66	2.17
อ.รามัน	2.49	2.45	2.33	2.05	1.66	2.20
อ.ธารโต	2.51	2.40	2.62	2.09	1.66	2.26
อ.บันนังสตา	2.55	2.43	2.41	2.14	1.76	2.26
อ.ยะหา	2.53	2.44	2.56	2.05	1.76	2.27
อ.กรงปินัง	2.53	2.35	2.60	2.01	1.85	2.27
รวมทั้งหมด	2.51	2.40	2.32	2.03	1.70	2.20

หมายเหตุ. จาก ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดยะลา, โดย หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566, (<https://ppaos.com/ppaos/frontend/web/>)

เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล มีดังนี้

- 1) ระดับอยู่ลำบาก คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.75
- 2) ระดับอยู่ยาก คะแนนเฉลี่ย 1.76-2.50
- 3) ระดับอยู่พอได้ คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.25
- 4) ระดับอยู่ดี คะแนนเฉลี่ย 3.26-4.00

ทั้งนี้ข้อมูลจากระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่จังหวัดยะลาตามรายงานของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (2566) ณ วันที่ 7 มิถุนายน 2566 จังหวัดยะลา มีจำนวนครัวเรือนยากจน จำนวน 11,745 ครัวเรือน หรือ 45,216 คน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

ข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่จังหวัดยะลา (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566)

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	ครัวเรือน	ภาพรวม
1.	อำเภอบันนังสตา	6	2,607	22.20
2.	อำเภอรามัน	16	2,982	25.40
3.	อำเภอเยหา	7	761	6.47
4.	อำเภอกาบัง	2	491	4.18
5.	อำเภอกรงปินัง	4	516	4.40
6.	อำเภอธารโต	4	1,077	9.17
7.	อำเภอเมืองยะลา	14	2,076	17.67
8.	อำเภอเบตง	5	1,235	10.51
รวมทั้งหมด		58	11,745	100

สถานการณ์ข้อมูลความจนข้างต้นได้สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมในการตอกย้ำความรุนแรงทุกมิติของปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอรามัน มีจำนวนครัวเรือนยากจนสูงสุดเป็นอันดับที่ 1 จำนวน 2,892 ครัวเรือน หรือจำนวน 12,670 คน รองลงมา คือ อำเภอบันนังสตา มีจำนวนครัวเรือนยากจน 2,607 ครัวเรือน หรือ 9,999 คน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกภาคส่วนต้องเร่งในการแก้ปัญหา ร่วมกันหาทางออกทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ ระดับสั่งการ การปรับแก้หรือบังคับใช้กฎหมาย การให้ความสำคัญกับความเป็นธรรม ความเท่าเทียม ความเสมอภาคที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อของกลุ่มคน รวมไปถึงต้องมีกระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือ

การไว้วางใจ การกระจายอำนาจและการสร้างความสมดุลของสังคมอย่างเป็นรูปธรรมในการร่วมกันออกแบบยุทธศาสตร์แนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน

จากแนวทางดังกล่าวจึงเป็นที่มาของจุดเริ่มต้นของการออกแบบยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ ด้วยการจัดทำ “ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ (อำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา) จังหวัดยะลา” เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ผนวกกับการทำหน้าที่ของนักวิจัยในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2566) ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนในการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในพื้นที่ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม รวมถึงการศึกษาและการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ให้มีความสันติสุขและเกิดความมั่นคง จึงทำให้เกิดกลไกการทำงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการด้วยการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการกับการขับเคลื่อนสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายความร่วมมือตั้งแต่ระดับต้นน้ำ คือ การปรับทัศนคติครัวเรือนยากจนระดับกลางน้ำ คือ การใช้กลไกกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน ออกแบบและใช้วิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาและระดับปลายน้ำ คือ การสร้างความยั่งยืนให้ครัวเรือนยากจนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีคุณภาพ

ทั้งนี้การขับเคลื่อนกลไกการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำนั้นยังเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาด้านสังคมและความมั่นคง เช่น ที่ทำการปกครองประจำอำเภอและหน่วยงานภายใต้สังกัดสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนภาคประชาสังคมและตัวแทนผู้นำศาสนา ในการกำหนดทิศทางเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดยะลา พ.ศ. 2566-2570 ประเด็นการพัฒนาด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและศักยภาพของประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้มีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนและการระดมภาคทุกภาคส่วนร่วมเสริมสร้างความสงบสันติสุข และความมั่นคง (สำนักงานจังหวัดยะลา, 2566) เพื่อให้อำเภอนำร่องสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาไปพร้อมกับแผนพัฒนาจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและศักยภาพของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้มีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนและประเด็นด้านการพัฒนาระดมภาคีทุกภาคส่วนร่วมเสริมสร้างความสงบ สันติสุข และความมั่นคง

โดยมีเป้าหมายสำคัญร่วมกัน คือ ต้องการยกระดับพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมทุกระดับ ส่งผลดีให้พื้นที่อำเภอนำร่องและพื้นที่จังหวัดยะลาสามารถเพิ่มศักยภาพทุนของพื้นที่

ในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิสังคมของพื้นที่ และมีโอกาสในการพัฒนาภายใต้การมีส่วนร่วมแบบองค์รวม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการผสมพลังของเครือข่ายความร่วมมือ ยกระดับพัฒนาครัวเรือนยากจนควบคู่กับการสร้างโอกาสส่งเสริมให้เกิดการสร้างสันติสุขอย่างสมดุล โดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกันศึกษาและวางแผนร่วมกันออกแบบในการจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์นำร่องแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดยะลา ทั้งนี้ การจัดทำยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาแก้ปัญหาครัวเรือนยากจนที่มีความเฉพาะเจาะจงด้วยการให้ความสำคัญในมิติที่หลากหลาย รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและความเฉพาะเจาะจงของบริบทพื้นที่ที่ต้องการมียุทธศาสตร์เฉพาะด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิดจากการกระจายอำนาจที่ไม่ได้รับนโยบายจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว โดยภาคประชาชนในพื้นที่สามารถร่วมกันออกแบบแนวทางที่ควรจะเป็นของการพัฒนาระดับพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง ให้สามารถยกระดับมีคุณภาพชีวิตที่ดีสอดคล้องกับข้อจำกัด ทุนชุมชน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพสังคมของพื้นที่ที่มีความหลากหลาย รวมไปถึงเกิดจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อนำเสนอความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนาและสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ

2.2 เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนาครัวเรือนยากจนจังหวัดยะลา

3. การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area-based collaborative research : ABC)

การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เป็นการขับเคลื่อนพื้นที่บูรณาการกลุ่มจังหวัดด้วยการพัฒนาที่เน้นการแก้ปัญหาและการสร้างโอกาสให้กับพื้นที่ภายใต้การสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ (กิตติ สัจจาวัฒนา, 2560, น. 6; สิลลาภรณ์ บัวสาย, 2557, น. 126) โดยมีแนวทางหลักในการพัฒนาพื้นที่ด้วยการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งเน้นการตั้งโจทย์วิจัยจากปัญหาความต้องการของพื้นที่ มีการสร้างความร่วมมือที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ของกลไกทุกระดับในลักษณะร่วมมือกันทำ อาศัยจุดแข็งของแต่ละภาคส่วนเข้ามามีบทบาทตามพันธกิจของแต่ละหน่วยงานอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณา คือ โจทย์การวิจัย

ต้องเป็นปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่และจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ของสังคม โดยจะต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ องค์ความรู้ที่หลากหลายมิติ มีการบริหารจัดการข้อมูลที่มุ่งเป้าไปยังปรากฏการณ์ของพื้นที่เพื่อให้ได้มาซึ่งโจทย์วิจัยที่ถูกต้องและแม่นยำ รวมทั้งการออกแบบการวิจัยที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมทั้งในช่วงต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำหรือแม้กระทั่งเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลงส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน

กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework)

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีพที่ยั่งยืนจะต้องพิจารณาทุนที่เกี่ยวข้องทุกมิติ เช่น ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทางสังคม ทุนธรรมชาติ และทุนตัวเงิน จากนั้นเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยแนวคิดการดำรงชีพที่ยั่งยืนของ Department for International Development (1999) ได้อธิบายหลักคิดที่สำคัญเชื่อมโยงกับรากฐานแนวทางการพัฒนาในบริบทการแก้ปัญหาและการพัฒนาให้การดำรงชีพสามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) คนเป็นศูนย์กลาง (People Centered) คือ การให้ความสำคัญไปที่คนและถือว่าคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทุกระบบ 2) องค์กรรวม (Holistic) เป็นการเชื่อมโยงทุกส่วนที่เกี่ยวข้องทุกระดับตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุด คือ ระดับท้องถิ่น เชื่อมโยงไปจนถึงระดับสากล 3) พลวัต (Dynamic) การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว 4) การสร้างความแข็งแกร่ง (Building on strength) เป็นการวิเคราะห์ความเข้มแข็งมากกว่าความต้องการ 5) เชื่อมโยงความเป็นมหภาคและจุลภาคเข้าด้วยกัน (Macro-micro links) คือ การพยายามที่จะเชื่อมต่อว่างระหว่างระดับมหภาคและจุลภาคเข้าด้วยกันเพื่อส่งเสริมและขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืน และ 6) ความยั่งยืน (Sustainability) คือ การสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนด้านทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกมิติแบบองค์รวม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นขั้นตอนและกระบวนการของภาคประชาชนในการแสดงออกถึงสิทธิ เสรีภาพและการตัดสินใจ รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นได้อิสระปราศจากการถูกครอบงำทางความคิด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยเน้นให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามประเมินผลและการรับประโยชน์จากการพัฒนา อาศัยกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทหรือภูมิปัญญาของชุมชนและกิจกรรมนั้นต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องต่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชน (จินตวิรี เกษมสุข, 2561, น. 169) ซึ่งปัจจุบัน

มีความชัดเจนว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้แสดงออกออกในหลายรูปแบบเพื่อเป็นการรักษาสีห์และเสรีภาพในการเป็นมนุษย์ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง นโยบายสาธารณะและการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับ 1) การสะท้อนข้อมูลความจริงของภาคประชาชนไปยังคนกลางหรือผู้รับข้อเสนอแนะ แผนงาน กิจกรรม และโครงการเพื่อให้ผู้ที่ออกนโยบายหรือกำหนดนโยบายได้ทราบถึงฐานคิด ระดับความรู้ และวิธีการของผู้เสนอแนะ 2) ข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากผู้เสนอโครงการ แผนงาน กิจกรรม และโครงการไปยังภาคประชาชน 3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการสร้างความน่าเชื่อถือระหว่างภาคประชาชนกับผู้กำหนดนโยบายหรือผู้เสนอโครงการ แผนงาน กิจกรรมและโครงการ 4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการสร้างความน่าเชื่อถือระหว่างภาคประชาชนกันเอง และ 5) ข้อมูลความจริงของภาคประชาชน (ซูติมา ถวัลย์ปรีดา และคณะ, 2564, น. 101) จึงมีความจำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องกระตุ้นให้สังคมเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากการสร้างค่านิยมที่ดีต่อสังคมในการสร้างโอกาสและการเข้าถึงสวัสดิการตามกฎหมายที่ประชาชนพึงได้รับและเป็นเจ้าของสิทธิ์ดังกล่าว รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้สังคมมีส่วนร่วมในการสร้างบรรทัดฐานความเป็นธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกของประชาชนตามแนวทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

การจัดทำยุทธศาสตร์เป็นกระบวนการที่ศึกษาและวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในภาครัฐและเอกชน แนวคิดการจัดยุทธศาสตร์ส่วนใหญ่ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นการทำความเข้าใจสถานการณ์ทั้งภายนอกและภายในองค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในระยะยาวเพื่อวางแผนเป้าหมายการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กร การสร้างและวางแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และการปรับปรุงและดำเนินการ รวมทั้งการกำหนดแผนปฏิบัติการดำเนินการตามแผนและการประเมินผลการใช้แผน กิจกรรม/โครงการ (ปานพิมพ์ พันธุ์เสือ, 2563, น. 137) ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งอย่างมากในการพัฒนาองค์กร เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินงานในระยะยาว จากองค์ความรู้ข้างต้นนำมาสู่การปรับประยุกต์และออกแบบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนใน 2 อำเภอต้นแบบ นักวิจัยจึงได้คำนึงถึงปัจจัยสำคัญ ดังนี้ 1) ความชัดเจนในการวางแผนของแผนยุทธศาสตร์ 2) ความชัดเจนในการตัดสินใจและ 3) การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ

ดังนั้นหากพิจารณาไปที่การพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์

ด้วยแนวคิดวงจรของนโยบาย (Circle of Policy) ตัวแบบหลักเหตุผล (Rational Model) และการวิเคราะห์พัฒนาการของนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน ดังตัวอย่างต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทย ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับโลกเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศ ภายใต้การสะท้อนผ่านบทเรียนความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนไว้ 6 ประเด็น ดังนี้ 1) การสร้างความมั่นคงทางอาหาร 2) การสร้างอาชีพและรายได้โดยใช้เกษตรสมัยใหม่ 3) การขยายการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ 4) การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและลดความเหลื่อมล้ำ 5) การจัดสวัสดิการและพัฒนาระบบประกันสุขภาพ และ 6) การปรับปรุงกลไกการแก้ไขปัญหาความยากจนให้ตรงจุด การจัดการปัญหาความยากจนด้วยนโยบายที่กล่าวมานี้ ประเทศไทยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการปรับเปลี่ยนกลไก วิธีการในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา (Xinghong et al., 2022, p. 241)

4. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การใช้เครื่องมือแบบสอบถามระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่

4.1 พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่อำเภอรามัน จำนวน 16 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลกาญจนาภิเษก ตำบลเนินงาม ตำบลกาลูบั้ง ตำบลบาลอ ตำบลกาลอ ตำบลบาโงย ตำบลกอตตือรี ตำบลบือม้ง ตำบลโกตาบารู ตำบลยะตะ ตำบลวังพญา ตำบลเกะรอ ตำบลลาซ่อง ตำบลจะก๊ะ ตำบลตะโล๊ะหลอ และตำบลท่าธง พื้นที่อำเภอบันนังสตา จำนวน 6 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลบันนังสตา ตำบลบาเจาะ ตำบลตานะปูเต๊ะ ตำบลถ้ำทะลุ ตำบลตลิ่งชัน และตำบลเขื่อนบางลาง มีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่นำร่องทั้ง 2 อำเภอ อ้างอิงจากฐานข้อมูลระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดยะลาหรือฐานข้อมูล PPPConnex (Practical Poverty Provincial Connex) คือ 1) ต้องเป็นอำเภอที่มีการกระจุกตัวของคนจนสูง 2) เป็นพื้นที่ ๆ มีกลไกความร่วมมือของภาคีที่มีความเข้มแข็ง และ 3) เป็นพื้นที่ ๆ มีโอกาสประสบความสำเร็จสูงในการออกแบบโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (Operating model)

ผู้เก็บข้อมูลวิจัย ได้แก่ บัณฑิตอาสาศึกษามาศูภูมิ จำนวน 22 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถด้านบริบทพื้นที่ มีความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายและมีภูมิสำเนาในพื้นที่ดำเนินการวิจัย

4.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ครั้วเรือนยากจนเป้าหมายที่บันทึกข้อมูลอยู่ในฐานข้อมูลระบบข้อมูลครั้วเรือนยากจนระดับจังหวัดยะลาหรือฐานข้อมูล PPPConnex (Practical Poverty Provincial Connex) (หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566) ใน 2 อำเภอต้นแบบ คือ อำเภอรามัน จำนวน 2,982 ครั้วเรือน และอำเภอบันนังสตา จำนวน 2,607 ครั้วเรือน ดำเนินการช่วงเดือนพฤษภาคม 2564 ถึงเดือนพฤษภาคม 2565

4.3 เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือการวิจัยที่สร้างขึ้นจากนักวิชาการและนักวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) โดยเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวถูกนำไปใช้ในโครงการวิจัยนาร่องทุกภูมิภาคของประเทศไทย จำนวน 20 จังหวัด ในส่วนของพื้นที่จังหวัดยะลานั้น ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม ด้วยการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อให้เครื่องมือการวิจัยเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางวิชาการมากที่สุด

จากนั้นนักวิจัยได้นำเครื่องมือการวิจัย “แบบสอบถามระบบข้อมูลครั้วเรือนยากจนระดับพื้นที่ หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)” ยื่นขอการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ SCPHYLIB-099/2564 เพื่อเป็นการปกป้องรักษาสิทธิของอาสาสมัครครั้วเรือนเป้าหมายในการให้ข้อมูล และการรักษาความลับของข้อมูล โดยพื้นที่การวิจัย ได้แก่ พื้นที่อำเภอรามัน จำนวน 16 ตำบล และอำเภอบันนังสตา จำนวน 6 ตำบล ผู้เก็บข้อมูลวิจัย ได้แก่ บัณฑิตอาสารักษามาดูภูมิ จำนวน 22 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถด้านบริบทพื้นที่ มีความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายและมีภูมิลำเนาในพื้นที่ดำเนินการวิจัย

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลโครงการ กิจกรรม แผนงาน แผนปฏิบัติการ แผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาจังหวัดในช่วงปี 2560-2564 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามระบบข้อมูลครั้วเรือนยากจนระดับพื้นที่ เมื่อได้ข้อมูลการค้นหา/สอบทานครั้วเรือนยากจนเป้าหมายครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนด นักวิจัยและบัณฑิตอาสารักษามาดูภูมิจะร่วมกันตรวจสอบความครบถ้วน ความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล 3) ใช้กระบวนการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลด้วยการใช้กลไก 4 เสาหลักตามโครงสร้างของชุมชนศรัทธา

หรือกำแพงตัวประกอบด้วย 1) ผู้นำศาสนา 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ผู้นำท้องที่ และ 4) ผู้นำตามธรรมชาติในการรับรองข้อมูลเพื่อการกรอกเข้าฐานข้อมูลระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดยะลาหรือฐานข้อมูล PPPConnex (Practical Poverty Provincial Connex) 4) ทำการแปรผลข้อมูลและนำเสนอปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องของข้อมูลครัวเรือนยากจนเป้าหมายครอบคลุมทุกทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ทูทางสังคม 2) ทูทางธรรมชาติ 3) ทูมนุษย์ 4) ทูทางเศรษฐกิจ และ 5) ทูทางกายภาพ พร้อมทั้งการนำเสนอข้อมูลมิติความยากจนครอบคลุมทั้ง 5 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติการศึกษา 2) มิติสุขภาพ 3) มิติความเป็นอยู่ 4) มิติรายได้ และ 5) มิติการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้นักวิจัยและภาคีเครือข่ายความร่วมมือสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวในการออกแบบระบบ (Data/system) พัฒนากลไกการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ รวมไปถึงการออกแบบโครงการในการแก้ไขปัญหาความยากจน (Operating model) ที่สอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย โดยพิจารณาถึงข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ ปัญหาด้านสังคม ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมและใช้ชุมชนเป็นฐานในการดำรงชีพ เนื่องจากเป็นเป้าหมายสำคัญในการออกแบบและพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ (อำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา) จังหวัดยะลา

ช่วงที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ (อำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา) จังหวัดยะลา ดำเนินการโดยการนำข้อมูลผลการวิจัยที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์และผ่านการยืนยันความถูกต้องจากช่วงที่ 1 มาออกแบบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคการศึกษาและภาคประชาสังคม ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 ถึงเดือนมีนาคม 2566

4.4 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนงานระดับอำเภอ ประกอบด้วย ผู้แทนที่ทำการปกครองประจำอำเภอ ปลัดอำเภอ พัฒนาการอำเภอ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนสภาสันติสุขตำบล ตัวแทนภาควิชาการ ตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนภาคประชาสังคม ครูและผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้นำศาสนาและบัณฑิตอาสาสมัครมาตุภูมิ ในพื้นที่อำเภอรามันและอำเภอกงปิ่น จังหวัดยะลา จำนวน 43 คน

4.5 เครื่องมือการวิจัย นักวิจัยได้ออกแบบชุดประเด็นคำถามที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย โดยแบ่งคำถามออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ประเด็นคำถามภาพรวมของโครงการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่ที่พัฒนาและ

ต่อ ยอดองค์ความรู้จากแบบสอบถามในช่วงที่ 1 ส่วนตอนที่ 2 ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ ทั้งนี้ประเด็นคำถามได้ผ่านการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องเชิงเนื้อหาที่สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

4.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย 1) ใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีประชาคมและการจัดเวทีคืนข้อมูลพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะ 2) การนำเอกสารมาตีความตามแนวคิดการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และข้อค้นพบต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Data Triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลจากต่างแหล่ง (Triangulation of sources) การเปรียบเทียบแบบต่างวิธี (Methods triangulation) และให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้ตรวจสอบและยืนยันข้อมูลโดยยึดรูปแบบการตรวจสอบความถูกต้องตามแนวทางของผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล และสุภาพ จัตราภรณ์ (2555)

ผลการศึกษา

การพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ จังหวัดยะลา (อำเภอรามันและอำเภอบันนังสตา) เกิดจากการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือภายใต้กลไกการทำงานที่มีจุดมุ่งหมายต้องการให้ครัวเรือนยากจนสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และสามารถพึ่งตนเองได้ผ่านการประกอบอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในลักษณะการ Coaching ทั้งนี้สามารถนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้ **1) นำเสนอความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนาและสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ เกิดจาก 5 ปัจจัย ดังนี้**

1. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบองค์รวม ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคศาสนาและภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการนำข้อมูลครัวเรือนยากจนจากฐานข้อมูลของโครงการหรือฐานข้อมูล PPPConnext : Practical Poverty Provincial Connex (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566) ไปบูรณาการปรับใช้กับภารกิจและหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเพื่อลดความซ้ำซ้อนของโครงการ/กิจกรรมและแนวทางการแก้ปัญหาในการส่งเสริมสนับสนุนการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบางรายครัวเรือนระดับจังหวัดยะลาที่เกิดจาก

การบูรณาการข้อมูลจากทุกหน่วยงาน รวมทั้งการพัฒนาระบบและโครงสร้างการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนร่วมกันบูรณาการความร่วมมือในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้ครอบคลุมทุกมิติในการแก้ไขปัญหา พัฒนาคอนเจนเป้าหมายให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมภายใต้ “บันทึกข้อตกลงความร่วมมือการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำจังหวัดยะลา” หรือ MOU ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายจังหวัดยะลา จำนวน 23 หน่วยงาน ในการวางแผนแก้ไขปัญหาและการพัฒนาระบบงานภาครัฐเชิงพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการเชื่อมโยงกลไกการทำงานระหว่างท้องถิ่น ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัดและศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อให้กลุ่มครัวเรือนยากจนสามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. การจัดทำโครงการนาร่องแก้ไขปัญหาความยากจนหรือ Operating Model (OM) โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาระดับคุณภาพครัวเรือนยากจนที่สอดคล้องกับบริบททางภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ ภายใต้โครงการ “งานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ จังหวัดยะลา” ที่ผ่านมามีการดำเนินโครงการนาร่องแก้ไขปัญหาความยากจนของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาร่วมกับภาคีเครือข่ายความร่วมมือด้วยการขับเคลื่อนนวัตกรรมโมเดลแกนใน 3 ตำบลนาร่อง ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับครัวเรือนที่มีรายได้น้อยด้วยการทำเกษตรแบบผสมผสาน หรือ JAPO Model (JAPO เป็นภาษามลายู แปลว่า ผสมหรือรวม) สู้ภัยธุรกิจเกษตรผสมผสานแบบสร้างผลตอบแทนโดยรวดเร็ว (Quick Win) ดำเนินการในพื้นที่ตำบลอาซ่อง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา 2) นวัตกรรมส่งเสริมธุรกิจเกษตรเพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจน ดำเนินการในพื้นที่ตำบลตานะปูเต๊ะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา และ 3) นวัตกรรมเกษตรปศุสัตว์พื้นจน หัตถศิลป์ผ้าพื้นถิ่นกอดต่อโต๊ะและพลังกองทุนหมุนเวียนชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจน ดำเนินการในพื้นที่ตำบลกอดต่อโต๊ะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

การดำเนินการโครงการนาร่องแก้ไขปัญหาความยากจนหรือ Operating Model (OM) ดำเนินการควบคุมการทำงานแบบพหุภาคีของอำเภอต้นแบบในการนำคอนเจนตกหล่นเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและการส่งต่อครัวเรือนยากจนตกหล่นเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ โดยจากการศึกษา พบว่า การขับเคลื่อนงานด้านการนำคอนเจนตกหล่นเข้าสู่ระบบนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้จุดแข็งของแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องภายใต้กลไกการทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ รวมทั้งสามารถติดตามผลย้อนกลับได้อย่างรวดเร็ว (Feedback loop) ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้ปรับปรุงแบบการทำงานให้มีความยืดหยุ่น มีการประยุกต์ใช้ระบบการแก้ไขปัญหาคอนเจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำตามรูปแบบแพลตฟอร์มการดำเนินงาน

ของสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) มาเป็นแนวทางในการดำเนินการในลักษณะของการใช้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับตำบลที่เป็นคณะทำงานปรกาศการด้านแรกในการตรวจสอบและยืนยันข้อมูลก่อนเข้าสู่กระบวนการส่งต่อครัวเรือนยากจนตกหล่นและดำเนินการนำข้อมูลเข้าฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด แล้วใช้ข้อมูลดังกล่าวออกแบบโครงการ/กิจกรรมความช่วยเหลือและการส่งต่อความช่วยเหลือไปพร้อมกับครัวเรือนเป้าหมายเดิมที่มีอยู่ในระบบฐานข้อมูลที่ใช้จุดเด่นของชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาและสร้างอาชีพให้กับครัวเรือนยากจนในลักษณะการมีส่วนร่วมทั้งการร่วมลงทุน (งบประมาณ) ลงแรง (การใช้ศักยภาพของบุคลากรตามลักษณะงานและความรับผิดชอบ) และเกิดการแบ่งปัน (องค์ความรู้และทรัพยากรที่จำเป็น เช่น การส่งเสริมอาชีพ การส่งต่อครัวเรือนวิกฤติสู่การแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน) เพื่อให้ครัวเรือนยากจนได้รับประโยชน์สูงสุด

ทั้งนี้การดำเนินการทุกรูปแบบจะต้องลดความซ้ำซ้อนของการช่วยเหลือ สามารถพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนอย่างทั่วถึง ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติด้วยการลงทุนทางสังคมแบบมุ่งเป้า เพื่อให้สามารถระบุตัวกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ผ่านการเชื่อมโยงนักวิจัยทีมกลางกับนักวิจัยโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (Operating Model : OM) ในพื้นที่ปฏิบัติการในการทำงานร่วมกับครัวเรือนยากจน นวัตกรรมชุมชน แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ในการสร้างความมั่นคงทางอาชีพในการสร้างรายได้ภาคครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ หรือ “Quick Win” ควบคู่กับการให้ความคุ้มครองทางกาย จิตใจ สังคมและการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐตามการคุ้มครองของกฎหมาย ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของกลไกของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคศาสนา และภาคประชาสังคม จะส่งผลให้การแก้ปัญหาความยากจนสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากการมีทำงานแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่จริงอย่างสม่ำเสมอ

3. การสืบค้น ค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ เป็นการทำงานเชิงรุกของนักวิจัยผ่านกลไกการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย ปลัดอำเภอ นายอำเภอ พัฒนาการอำเภอ นักวิชาการพัฒนาชุมชน และเครือข่ายบัณฑิตอาสาสมัครฆาตภูมิ ในการลงพื้นที่เคาะประตูบ้านเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน ครอบคลุมทั้ง 8 อำเภอ 58 ตำบล 341 หมู่บ้านครอบคลุมทั้งจังหวัดยะลา โดยใช้ข้อมูล

รายชื่อครัวเรือนยากจนจากข้อมูล TPMAP ปี 2562 เป็นข้อมูลนำร่องในการทำงานเชิงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่ของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ที่ผ่านการพัฒนาปรับปรุงเครื่องมือโดยนักวิจัยจากนั้นทำการบันทึกเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด หรือ PPPConnex (Practical Poverty Provincial Connex) ควบคู่กับการนำข้อมูลครัวเรือนยากจนไม่จริงออกจากระบบโดยใช้กลไกกระบวนการมีส่วนร่วมของ 4 เสาหลัก ตามโครงสร้างของชุมชนศรัทธาหรือกำแพงแก้วในการพิจารณายืนยันข้อมูล

นอกจากนี้ยังมีการใช้กลไกระดับพื้นที่ (ชุมชน ตำบล อำเภอ) ผ่านคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนประจำตำบลในการสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง แม่นยำ โดยรายชื่อครัวเรือนยากจนที่ผ่านการตรวจสอบ ภาคีเครือข่ายความร่วมมือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนได้ตามพันธกิจของหน่วยงาน รวมไปถึงการส่งต่อครัวเรือนยากจนวิกฤติให้ได้รับการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานอย่างเร่งด่วนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยคำนึงถึงการปกป้อง ป้องกันและรักษาความลับของข้อมูลเป็นปัจจัยหลัก ทั้งนี้องค์ความรู้ที่ได้จากระบบฐานข้อมูล คือ สารสนเทศที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนกิจกรรม โครงการหรือแผนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการวางแผนงานด้านงบประมาณประจำปีของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความแม่นยำในการวางแผนงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ทั้งนี้ระบบฐานข้อมูลดังกล่าวยังเชื่อมโยงข้อมูลหลากหลายมิติของการแก้ปัญหาความยากจนที่ เนื่องจากข้อมูลมีรายละเอียดสามารถนำเสนอสารสนเทศแยกรายครัวเรือนได้อย่างครบถ้วน แม่นยำ ซึ่งไปถึงระดับครัวเรือน ผนวกกับการใช้กลไกหน่วยปฏิบัติการส่วนหน้า กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมจังหวัดยะลา (อว.ส่วนหน้า) ในการพัฒนากลไกเชิงพื้นที่ระดับตำบลเชื่อมโยงสู่ระดับอำเภอและระดับจังหวัดที่สอดคล้องกับทิศทางของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่จะผลักดันภารกิจกลไกในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยภายใต้การขับเคลื่อนภารกิจ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ประสานการนำงานด้าน อววน. เพิ่มขีดความสามารถผนวกกับศักยภาพจังหวัด 2) ขับเคลื่อนแผนงาน/โครงการด้าน อววน. ในจังหวัด 3) ส่งเสริมการนำงานด้าน อววน. สนับสนุนจังหวัด และ 4) เป็นหน่วยงานปฏิบัติการเชิงรุก (ม้าเร็ว) ที่จะรับประเด็นปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วนของจังหวัดแล้วประสานหน่วยงานเจ้าขององค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับภารกิจ พันธกิจและแนวทางการทำงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเชิงรุกให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างรวดเร็วและแม่นยำ

4. กลไกการส่งต่อครัวเรือนยากจนสู่ช่องทางการช่วยเหลือภายใต้การทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เป็นการทำงานร่วมกันในการส่งต่อครัวเรือนยากจนเข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาในลักษณะการส่งต่อให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งเป็นการลดระยะเวลาในการแก้ปัญหาให้กับครัวเรือนยากจน ที่ผ่านมาได้เกิดการส่งตัวข้อมูลและตัวบุคคลของครัวเรือนยากจนวิกฤติในหลายมิติไปยังหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด ถูกต้องและแม่นยำ เช่น การส่งต่อครัวเรือนยากจนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยไปยังหน่วยงานรับการส่งต่อ คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดยะลา ในการประสานงานและจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับครัวเรือนดังกล่าวตามสิทธิการคุ้มครองและการดูแลตามมาตรการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การส่งตัวครัวเรือนยากจนวิกฤติมิติสังคมสงเคราะห์ไปยังภาคประชาสังคมผ่านกลไกของกองทุนชากาดในการให้การสงเคราะห์ตามกระบวนการของกองทุนนำไปสู่การช่วยเหลือในมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การส่งต่อครัวเรือนยากจนวิกฤติที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง แต่มีที่ดินตามกรรมสิทธิ์ครอบครองเป็นของตัวเองไปยังสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการสร้างที่อยู่อาศัยให้กับครัวเรือนยากจน การช่วยเหลือครัวเรือนวิกฤติในมิติสุขภาพด้านการสร้างห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ ผ่านกลไกคณะกรรมการแก้ปัญหาความยากจนระดับตำบลและการเชื่อมโยงกับพื้นที่ โดยการสนับสนุนการสร้าง “สุขา” ให้กับครัวเรือนยากจนที่มีภาวะวิกฤติ โดยมีการมอบวัสดุช่วยเหลือ ในการจัดทำห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ 3 ตำบลนำร่องจำนวน 10 ครัวเรือน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้ดำเนินการออกแบบการสร้างห้องน้ำและให้คำแนะนำในการก่อสร้างโดยวิศวกรและสถาปนิกของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและช่างก่อสร้างของแต่ละตำบลผ่านเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนำร่องเพื่อดำเนินการวางแผนในการก่อสร้างตามการออกแบบห้องน้ำ

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการและภาคประชาสังคมอื่น ๆ ที่พร้อมสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด เช่น มูลนิธิชากาดและสาธารณะกุศล มูลนิธิศูนย์กลางอิสลามเพื่อการพัฒนายะลา สภาเครือข่ายช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมสำนักจุฬาราชมนตรี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาและภาคเอกชน คือ คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดยะลา ศูนย์ฟ้าใสเครือข่ายเยาวชนจังหวัดยะลา สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดยะลา สถาบันองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และบริษัทเอกชนรายใหญ่ในพื้นที่จังหวัดยะลา

5. การพัฒนายุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจน เกิดการพัฒนายุทธศาสตร์ระดับอำเภอ 2 อำเภอนำร่องต้นแบบในการแก้ปัญหาคความยากจนระดับอำเภอ โดยมีระบบข้อมูลที่เกิดความแม่นยำในการแก้ปัญหาคความยากจน 5 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติการศึกษา 2) มิติเศรษฐกิจ 3) มิติที่อยู่อาศัย 4) มิติสุขภาพ และ 5) มิติการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ เป็นฐาน

นำไปสู่การทำงานแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบบูรณาการเป็นการทำงานร่วมกันในลักษณะพหุภาคีระหว่างนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคศาสนา และภาคประชาสังคม โดยใช้ข้อมูลทางสถิติที่ได้จากเครื่องมือการวิจัย บูรณาการผนวกกับข้อมูลการลงพื้นที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์และสกัดองค์ความรู้เชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนายุทธศาสตร์ แล้วนำข้อมูลจากการจัดเวทีประชาคมที่ผ่านการให้ข้อเสนอแนะมาแก้ไขให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ แล้วนำข้อมูลมาจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนอำเภอรามันและอำเภอบันนังสตาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลที่ผ่านมาการตรวจสอบไปจัดเวทีคืนข้อมูลและรับฟังข้อเสนอแนะกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านยุทธศาสตร์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นิติกร ปลัดอาวุโส และเจ้าหน้าที่การปกครองเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของเนื้อหารอบสุดท้าย เมื่อผ่านกระบวนการดังกล่าวจะเข้าสู่ขั้นตอนการนำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการไปเชื่อมโยงบูรณาการกับแผนพัฒนาระดับอำเภอและแผนพัฒนาระดับจังหวัด ในการร่วมกันออกแบบโครงการ กิจกรรม แผนงาน รวมทั้งงบประมาณการขับเคลื่อนในภาพรวมเชิงนโยบายระดับจังหวัด

ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ (อำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา) จังหวัดยะลา ประกอบด้วยเนื้อหาและสาระสำคัญแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานอำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา ส่วนที่ 2 สถานการณ์ แนวโน้มทิศทางปัญหาความยากจนของอำเภอนำร่อง ส่วนที่ 3 ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ระดับชาติ ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนอำเภอนำร่อง ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 ส่วนที่ 5 การนำแผนไปสู่การปฏิบัติและส่วนที่ 6 การติดตามและประเมินผล หากพิจารณาถึงความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ส่วนที่สำคัญและเป็นหัวใจของการแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ จังหวัดยะลา คือ ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของอำเภอนำร่อง ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 เนื่องจากเป็นส่วนที่ระบุถึงประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และโครงการในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่สอดคล้องกับพื้นที่อำเภอนำร่อง ซึ่งมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 7 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ มีคณะทำงานระดับพื้นที่ในการค้นหา สอบทาน และปรับปรุงฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนให้มีความทันสมัย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งต่อและช่วยเหลือครัวเรือนยากจน โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ มีระบบและกลไกการส่งต่อและช่วยเหลือครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การยกระดับทุนทางกายภาพเพื่อแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนโดยบูรณาการร่วมกับภาคี

เครือข่ายความร่วมมือ โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ ครั้วเรือนยาจนมีที่อยู่อาศัยของตนเองที่มั่นคง แข็งแรงและถูกสุขลักษณะ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การยกระดับทุนทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขปัญหาครัวเรือนยาจน โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ ครั้วเรือนยาจนมีอาชีพรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดี ยุทธศาสตร์ที่ 5 การยกระดับทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาครัวเรือนยาจน โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ ครั้วเรือนยาจนมีปัจจัยการผลิตที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ และการสร้างรายได้ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การยกระดับทุนทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาครัวเรือนยาจน โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ มีระบบสวัสดิการและการเกื้อหนุนทางสังคมสำหรับครัวเรือนยาจนและยุทธศาสตร์ที่ 7 การยกระดับทุนมนุษย์เพื่อแก้ไขปัญหาครัวเรือนยาจน โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ ปรับทัศนคติครัวเรือนยาจนและยกระดับการศึกษาของครัวเรือนยาจน

แผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยาจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ใน 2 อำเภอต้นแบบ (อำเภอรามัน/อำเภอบันนังสตา) จังหวัดยะลา ฉบับนี้ได้นำไปปรับใช้ในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จริง โดยมีเป้าหมายให้เกิดการขยายผลไปครอบคลุมทุกอำเภอทั้งจังหวัดยะลา เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มุ่งเป้าไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีครัวเรือนยาจนเป้าหมายเป็นผู้ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

ส่วนผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนาครัวเรือนยาจน จังหวัดยะลา เกิดจากการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติเชิงพื้นที่ ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีประชาคม การจัดเวทีคืบข้อมูล การยืนยันข้อมูล รวมไปถึงการทดลองใช้แผนยุทธศาสตร์จากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอต้นแบบนาร่อง จังหวัดยะลานั้น ได้สะท้อนถึงสถานการณ์การสร้างสมดุลของสังคม การแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดยะลาว่ามีสาเหตุที่ทำให้กระบวนการต่าง ๆ ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากการแก้ปัญหาความยากจนตลอดระยะที่ผ่านมาเป็นการรับนโยบายจากรัฐบาลกลางแล้วมาแก้ปัญหาในพื้นที่ในลักษณะ top down policy ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริงที่ปัญหาความยากจนมีลักษณะซับซ้อนหลากหลายมิติ จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมภายใต้เครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้ดังนี้

1) ภาครัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือกองทุนดอกเบี้ยต่ำ/ปลอดดอกเบี้ยให้ครัวเรือนยาจนให้สามารถใช้เป็นช่องทางการลงทุนประกอบอาชีพที่ปลอดจากหลักทรัพย์หรือหลักประกันที่มีมูลค่าสูงภายใต้กรอบของเงื่อนไขในการสร้างวินัยทางการเงินกู้ด้วยการทำข้อตกลงระหว่างครัวเรือนยาจนและแหล่งเงินกู้อย่างเป็นระบบ ปลอดภัย มั่นคงและเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย

2) องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม จะต้องมีการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการให้กับครัวเรือนยากจน เช่น สิทธิการครอบครองที่ดินและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุมชนหรือที่ดินส่วนรวมของหน่วยราชการและจะต้องสนับสนุนให้ครัวเรือนยากจนสามารถเข้าถึงโอกาสในการประกอบอาชีพและการมีที่อยู่อาศัยของตนเองโดยไม่มีค่าเช่า

3) องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม จะต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับผู้ที่สนใจทำงานด้านแก้ไขปัญหาความยากจน รวมไปถึงต้องปรับทัศนคติ มุมมอง การตระหนักรู้ของครัวเรือนยากจนในการมองความยากจนภาพกว้างและหลากหลายมิติ เพราะปัญหาความยากจนไม่ได้เป็นปัญหาเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ยังครอบคลุมไปถึงมิติการศึกษา มิติที่อยู่อาศัย มิติสุขภาพและมิติการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ เพื่อให้การแก้ปัญหาความยากจนสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ทำงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย นอกเหนือจากระบบสงเคราะห์และระบบอุปถัมภ์

4) องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและครัวเรือนยากจนควรนำประเด็นยุทธศาสตร์ที่ได้ทำการศึกษาไปปรับประยุกต์ใช้กับการทำงานจริง เช่น พื้นที่ทั้งในด้านการบริหารจัดการงบประมาณ การจัดการความเสี่ยง การทำแผนปฏิบัติการ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ระดับต่าง ๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

5) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน ควรมีการทบทวนและปรับปรุงเกณฑ์หรือตัวชี้วัดปัญหาความยากจนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของสังคม บริบทการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย การปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมฐานข้อมูลประชากร ฐานข้อมูลการวิเคราะห์คนจน รวมไปถึงทัศนคติที่มองว่าคนจน คือ คนที่ขาดศักยภาพในการพัฒนา เพราะมีคนจนบางกลุ่มที่ต้องการพัฒนาแต่ไม่มีข้อมูลอยู่ในระบบหรือเรียกว่าคนจนตกหล่น รวมไปถึงคนจนที่มีศักยภาพและฝีมือแต่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนภาครัฐเพราะขาดหลักประกันตน จึงเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่จะต้องแก้ปัญหาดังกล่าวแบบภาพรวมทุกกระทรวง ทบวง กรม ในการบูรณาการความร่วมมือโดยยึดฐานข้อมูลจากหลายแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือและจะต้องตรวจสอบข้อมูลให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันรูปธรรมความสำเร็จของการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำใน 2 อำเภอต้นแบบ ได้มีหน่วยงานภาคีเครือข่ายความร่วมมือประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดยะลา สำนักงานจัดหางานจังหวัดยะลา สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดยะลา ที่ทำการปกครองอำเภอรามัน ที่ทำการ

ปกครองอำเภอบ้านนั้งस्ता ที่ทำการปกครองอำเภอกองบั้ง ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและสถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาชายแดนใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้นำข้อมูลเนื้อหาจากยุทธศาสตร์ไปบูรณาการประยุกต์ใช้กับพันธกิจ ยุทธศาสตร์ แผนงานของหน่วยงานเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงาน กิจกรรม โครงการ การบริหารงบประมาณ การจัดสรรบุคลากรและการจัดการความเสี่ยงของการบริหารงานด้านการขับเคลื่อนแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดยะลาและพื้นที่ใกล้เคียงให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักสำคัญ

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนในสองอำเภอด้านแบบของจังหวัดยะลา (อำเภอรามันและอำเภอบ้านนั้งस्ता) ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคศาสนาและภาคประชาสังคม การพัฒนาเกิดจากการสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ส่งผลทำให้เกิดความสำเร็จดังนี้

การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบองค์รวม การรวมข้อมูลครัวเรือนยากจนจากฐานข้อมูลของโครงการหรือฐานข้อมูล PPPConnex เพื่อบูรณาการนำไปสู่การปรับใช้กับการกิจ รวมไปถึงการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลากับหน่วยงานภาคีเครือข่ายจังหวัดยะลา จำนวน 23 หน่วยงาน และการจัดการโครงการนำร่อง แก้ไขปัญหาความยากจนหรือ Operating Model (OM) ภายใต้การใช้นวัตกรรมโมเดลแก๊จนใน 3 ตำบลนำร่อง เช่น 1) JAPO Model 2) นวัตกรรมส่งเสริมธุรกิจเกษตรและ 3) นวัตกรรมเกษตรปศุสัตว์พื้นจน รวมถึงการทำงานเชิงพหุภาคีในการนำคณบดีทบทวนเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและการส่งต่อครัวเรือนยากจนเข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำเป็นรูปธรรมความสำเร็จของการทำงานเชิงพื้นที่ที่เกิดจากการดำเนินการตามกรอบแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area-based collaborative research : ABC) ที่ให้ความสำคัญการบูรณาการกลุ่มจังหวัดด้วยการพัฒนาที่เน้นการแก้ปัญหาด้วยการสร้างโอกาสให้กับพื้นที่ภายใต้การสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ (กิตติ สัจจาวัฒนา, 2560, น. 3; สีลาภรณ์ บัวสาย, 2557, น. 123) ด้วยการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งเน้นการตั้งโจทย์วิจัยจากปัญหาความต้องการของพื้นที่ มีการสร้างความร่วมมือที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ของ

กลไกทุกระดับในลักษณะร่วมมือกันทำ อาศัยจุดแข็งของแต่ละภาคส่วนเข้ามามีบทบาทตามพันธกิจของแต่ละหน่วยงานอย่างเต็มศักยภาพ

ตลอดระยะของการดำเนินงานในพื้นที่ที่มีการพัฒนาโจทย์การวิจัยที่เป็นปัญหาจริง และเกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องภายใต้การทำงานด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ องค์ความรู้ที่หลากหลายมิติ มีการบริหารจัดการข้อมูลที่มีงบเข้าไปยังปรากฏการณ์ของพื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งโจทย์วิจัยที่ถูกต้องและแม่นยำ รวมทั้งการออกแบบการวิจัยที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคประชาสังคมทั้งในช่วงต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งที่ผ่านมามีการสืบค้น ค้นหา และ สอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำด้วยการเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน ครอบคลุมทั้งจังหวัดยะลา เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานเชิงพื้นที่ที่ต้องการข้อมูลความถูกต้อง ความแม่นยำของข้อมูลในการนำมาวางแผนงานการออกแบบยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับต้นทุนของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกมิติ บริบทพื้นที่ ความซับซ้อนของปัญหาและกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework) ที่ระบุว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการออกแบบแผนการพัฒนา คุณภาพชีวิตด้านประชากรนั้นต้องพิจารณาทุกมิติที่เกี่ยวข้องทุกมิติ เช่น ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทางสังคม ทุนธรรมชาติ และทุนตัวเงิน จากนั้นเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ ด้วยการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาแบบองค์รวมในการเชื่อมโยง ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงไปจนถึงระดับจังหวัดโดยคำนึงถึง พลวัตการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและการสร้างความแข็งแกร่งของครัวเรือนยากจน เป้าหมาย ผนวกกับการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาตั้งแต่ระดับมหภาคสู่ระดับ จุลภาคครอบคลุมทุกปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมิติความยากจนสอดคล้องกับการศึกษาการแก้ ปัญหาความยากจนโดยใช้ภววิทยา (Ontology) ของ Nasim and Khan (2018, p. 271) และ Banovcinova et al. (2014, p. 148) ที่สะท้อนแนวคิดว่าปัญหาความยากจนเป็นหนึ่งในปัญหา ที่ร้ายแรงที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในช่วงเวลาที่ผ่านมา เกิดจากปัญหาที่มีความซับซ้อนของสังคม เช่น การทุจริตของภาครัฐ การปกครองกิจการบ้านเมืองที่ไม่ดี ปัญหาด้านสาธารณสุขที่ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร การศึกษาที่ไม่มีความเสมอภาค สาเหตุของปัญหามีระดับ ความละเอียดอ่อนที่แตกต่างกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกับ Abdul et al. (2016, p. 1) และ Pervez (2016, p. 70) ที่ได้นำเสนอบทเรียนการทำงานเกี่ยวกับความยากจนในประเทศ ปากีสถานว่าความยากจนในประเทศนั้นสามารถกำจัดได้ผ่านระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การจ้างงานที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน การปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพที่เป็นธรรม การเติบโตของเศรษฐกิจที่เน้นตั้งแต่ระดับครัวเรือนและจะต้องมีการผสมผสานความร่วมมือของ ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ จากตัวอย่างผลการศึกษา

ดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการส่งต่อครัวเรือนยากจนสู่ช่องทางการช่วยเหลือ ด้วยการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายความร่วมมือด้วยการส่งต่อครัวเรือนยากจนเข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาในลักษณะการส่งต่อให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการส่งต่อข้อมูล และตัวบุคคลของครัวเรือนยากจนวิกฤติไปยังหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด ถูกต้อง และแม่นยำ สอดคล้องกับ ผลการศึกษากลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของอารยา ยอดขยัน และคณะ (2566, น. 278) ที่ระบุว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นจะต้องมีการสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ภาคประชาชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ไขปัญหา โดยจัดให้มีกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหา และพัฒนาพื้นที่และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และแผนงาน/โครงการภายใต้นโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2560)

ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ที่ต้องการให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนสังคมกระตุ้นให้สังคมเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากการสร้างค่านิยมที่ดีต่อสังคมในการสร้างโอกาสและการเข้าถึงสวัสดิการตามกฎหมายที่ประชาชนพึงได้รับและเป็นเจ้าของสิทธิ์ ดังกล่าว รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้สังคมมีส่วนร่วมในการสร้างบรรทัดฐานความเป็นธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกของประชาชนตามแนวทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งนี้ให้ความสำคัญกับ 1) การสะท้อนข้อมูลความจริงของภาคประชาชนไปยังคนกลางหรือผู้รับข้อเสนอนโยบาย แผนงาน กิจกรรมและโครงการเพื่อให้ผู้ที่ออกนโยบายหรือกำหนดนโยบายได้ทราบถึงฐานคิด ระดับความรู้และวิธีการของผู้เสนอนโยบาย 2) ข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากผู้เสนอโครงการ แผนงาน กิจกรรมและโครงการไปยังภาคประชาชน 3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการสร้างความน่าเชื่อถือระหว่างภาคประชาชนกับผู้กำหนดนโยบายหรือผู้เสนอโครงการ แผนงาน กิจกรรมและโครงการ 4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการสร้างความน่าเชื่อถือระหว่างภาคประชาชนกันเองและ 5) ข้อมูลความจริงของภาคประชาชน (ชุดิมา ถวัลย์ปรีดา และคณะ, 2564, น. 101) ส่วนการพัฒนา ยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจน ด้วยการใช้ข้อมูลทางสถิติและข้อมูลการลงพื้นที่ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิพากษ์องค์ความรู้เพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนายุทธศาสตร์ระดับอำเภอใน 2 อำเภอ นำร่อง เป็นต้นแบบในการแก้ปัญหาคความยากจนระดับอำเภอ โดยมีระบบข้อมูลที่แม่นยำในการแก้ปัญหา

ความยากจน 5 มิติ (การศึกษา เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ และการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ) รวมทั้งการวางแผนงานด้านงบประมาณประจำปีของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความแม่นยำในการวางแผนงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของปานพิมพ์ พันธุ์เสือ (2563, น. 137) และ Xinghong et al. (2022, p. 238) ที่ระบุว่า การพัฒนายุทธศาสตร์ให้ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่หลากหลายและจะต้องมีการวิเคราะห์พัฒนาการของนโยบายที่เรียงตามลำดับความสำคัญเพื่อให้การแก้ไขปัญหาความยากจนนั้นสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนายุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจน 2 อำเภอต้นแบบครั้งนี้ ได้ใช้ต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทย ที่ได้รับการยอมรับในระดับโลกเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศ ภายใต้การสะท้อนผ่านบทเรียนความสำเร็จในการแก้ปัญหความยากจนไว้ 6 ประเด็น คือ 1) การสร้างความมั่นคงทางอาหาร 2) การสร้างอาชีพและรายได้โดยใช้เกษตรสมัยใหม่ 3) การขยายการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ 4) การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและลดความเหลื่อมล้ำ 5) การจัดสวัสดิการและพัฒนาาระบบประกันสุขภาพ และ 6) การปรับปรุงกลไกการแก้ไขปัญหาความยากจนให้ตรงจุดแต่อย่างไรก็ตามในบริบทของพื้นที่อำเภอนำร่องและพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องจะมีการปรับเปลี่ยนกลไก ซึ่ง ณัฐชวัล โภคาพานิชวงษ์ (2566, น. 686) ได้เสนอแนะกระบวนการทัศน์การแก้ไขปัญหาความยากจนที่จะต้องสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่มีความซับซ้อนและมีลักษณะเฉพาะ จะต้องยึดโยงกับการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาของแต่ละช่วงวัยที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการสร้างเชื่อมั่นในศักยภาพของครัวเรือนยากจนในการส่งเสริมให้เข้ามาส่วนร่วมในการแก้ปัญหาย่างแท้จริง รวมไปถึงการร่วมกันออกแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เน้นการมีส่วนร่วมจากระดับประชาชน เปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนโดยคำนึงถึงกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทหรือภูมิปัญญาของชุมชนและโครงการ/กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนมีความสัมพันธ์กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (จินตวีร์ เกษมสุข, 2561, น. 169) รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมทุกมิติ ลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ส่วนข้อเสนอแนะประเด็นยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติเชิงพื้นที่ที่ต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือกองทุนดอกเบี้ยต่ำ/ปลอดดอกเบี้ยเพื่อให้ครัวเรือนยากจนสามารถใช้เป็นช่องทางการลงทุนประกอบอาชีพที่ปลอดจากหลักทรัพย์หรือหลักประกันที่มีมูลค่าสูง องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาชนและภาคประชาสังคม จะต้องมีการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิและ

สวัสดิการให้กับครัวเรือนยากจน ต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับผู้ที่สนใจทำงานด้านแก้ไข ปัญหาความยากจน รวมไปถึงต้องปรับทัศนคติ มุมมอง การตระหนักรู้ของครัวเรือนยากจน ในการมองความยากจนหลากหลายมิติ เพราะปัญหาความยากจนเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การขาดโอกาสทางการศึกษา ความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน กฎหมายมีความไม่เท่าเทียม รวมไปถึงความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ (พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ) ดีเยี่ยม, 2564, น. 216) ทั้งนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องนำยุทธศาสตร์ไปปรับประยุกต์ใช้กับการทำงานจริงเชิงพื้นที่ เพื่อให้ผู้ที่ทำงานด้านการแก้ไข ปัญหาความยากจนสามารถคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาได้อย่าง หลากหลาย นอกเหนือจากระบบสงเคราะห์และระบบอุปถัมภ์เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหา ความยากจนอย่างยั่งยืนในการร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ทางสังคมอย่างสมดุล โปร่งใสและ ปราศจากระบบอุปถัมภ์ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาคประชาสังคม (ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์ และคณะ, 2563, น. 1) ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมี การทบทวนและปรับปรุงเกณฑ์หรือตัวชี้วัดปัญหาความยากจนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ของสังคม บริบทการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย การปรับปรุงเครื่องมือที่ ใช้เก็บรวบรวมฐานข้อมูลประชากร ฐานข้อมูลการวิเคราะห์คนจน รวมไปถึงทัศนคติที่มองว่า คนจน คือ คนที่ขาดศักยภาพในการพัฒนา เพราะมีคนจนบางกลุ่มที่ต้องการพัฒนาแต่ไม่มี ข้อมูลอยู่ในระบบหรือเรียกว่าคนจนตกหล่น รวมไปถึงคนจนที่มีศักยภาพและมีฝีมือแต่ไม่สามารถ เข้าถึงแหล่งเงินทุนภาครัฐเพราะขาดหลักประกันตน ดังนั้นกลไกการทำงานของทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และบทบาทภารกิจจากที่เน้นบทบาทของ หน่วยงานรัฐ ควรเพิ่มบทบาทประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ควรเน้น การพัฒนาโอกาสเรียนรู้ ทักษะปัญญาและการเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจด้าน การประกอบอาชีพและการเพิ่มรายได้ (วรายุทธ โดยพิลา และคณะ, 2566, น. 53) จึงจะเป็น การแก้ไข ปัญหาความยากจนแบบองค์รวมอย่างแท้จริงตามแนวทางผลการศึกษาของ หวัง เต้าหมิง และ วรารุณี เรือนคำ (2564, น. 249) ที่สะท้อนแนวคิดของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง เกี่ยวกับนโยบายลดความยากจนของประเทศจีนว่าจะต้องมีการดำเนินการตาม 4 แนวคิด ประกอบด้วย การพิสูจน์อย่างตรงจุด การช่วยเหลือเพื่อลดความยากจนอย่างตรงจุด การบริหารจัดการอย่างตรงจุด และการตรวจสอบอย่างตรงจุด ผลที่เกิดขึ้นทำให้ประเทศจีน ลดจำนวนคนจนได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะเวลาที่รวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งถัดไป

1) ควรมีการบูรณาการข้อมูลจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องครอบคลุมทุกหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับครัวเรือน เป้าหมายเพื่อเป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมออกแบบและลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม โครงการ แผนงานหรือการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ถูกต้องและแม่นยำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการทำงานแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงความร่วมมือในทุกระดับแบบเครือข่ายที่เข้มแข็ง

2) ควรนำข้อมูลผลการศึกษาร้อยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพลวัตความยากจนหลังจากการเกิดโรคติดต่อโควิด 19 ที่มีผลต่อการเกิดปัญหาความยากจนมาเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบยุทธศาสตร์หรือแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาความยากจน เนื่องจากผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้สถานการณ์ความยากจนรุนแรงขึ้นทั้งคนจนกลุ่มเดิม คนจนใหม่ และคนจับพลัด รวมทั้งควรนำแนวทาง กลไก วิธีการและแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการออกแบบการวิจัย (research design) และจะต้องให้โอกาสบุคคลที่ทำงานเชิงพื้นที่ เช่น นักวิชาการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ปกครองประจำอำเภอ ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบด้านยุทธศาสตร์ นักวิชาการเกษตร ปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำชุมชน นวัตกรรมชุมชน นักวิชาการสาธารณสุข มาเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัยเพื่อให้การวางแผนการศึกษามีความครบถ้วน สมบูรณ์และครอบคลุมในทุกประเด็น

ข้อเสนอแนะการทำงานเชิงพื้นที่

1) หน่วยงานและองค์กรการพัฒนาเชิงพื้นที่ ควรมีการบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือด้วยการสร้างฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนด้วยการเชื่อมโยงข้อมูล PPPConnex (Practical Poverty Provincial Connex) กับข้อมูลระดับจังหวัด ภูมิภาคและเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลระดับประเทศเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการแก้ปัญหาให้ครอบคลุมทุกมิติ มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรมมีเจ้าภาพหรือหน่วยงานทำหน้าที่ในการปรับปรุง/ประสานงานข้อมูลครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม

2) หน่วยงานและองค์กรการพัฒนาเชิงพื้นที่ จะต้องมีความรู้ แผนปฏิบัติการและแนวทางการรับมือการแก้ไขปัญหาความเสี่ยงภัยพิบัติครอบคลุมทั้งจังหวัด เพราะในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม - เดือนมกราคม ของทุกปี เป็นช่วงพายุและช่วงมรสุมของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หากประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวจะมีส่วนส่งผลต่อปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

3) หน่วยงานและองค์กรการพัฒนาเชิงพื้นที่ ต้องมีการเชื่อมโยงหลักการ วิธีการหลักคิดและเป้าหมายของการแก้ปัญหาความยากจนที่ใช้บริบทความเข้มแข็งด้านศาสนา ทุนทางสังคม ทุนทางชีวภาพ ทุนด้านกายภาพ ทุนมนุษย์และทุนทางวัฒนธรรมในการสร้าง

โอกาสพัฒนาต่อยอดความเข้มแข็งของการแก้ไขปัญหาความยากจน รวมทั้งต้องใช้กลไกเชิงพื้นที่ เช่น กลไกสหประชาชาติ กลไกชุมชนศรัทธา กลไกการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายความร่วมมือแบบองค์รวมมาพัฒนาระดับการทำงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนทุกมิติที่เกี่ยวข้อง

4) หน่วยงานและองค์กรการพัฒนาเชิงพื้นที่ ควรนำปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนา ยุทธศาสตร์และการแก้ไขปัญหาความยากจนไปปรับใช้ ประยุกต์ให้สอดคล้องและบูรณาการ กับพันธกิจการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากปัจจัยความสำเร็จดังกล่าวได้มีการทดลองใช้จริงกับพื้นที่ปฏิบัติการภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งนี้จะต้องมีการพิจารณาเงื่อนไขอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น นโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ของหน่วยงานทุกระดับ ภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ลักษณะเฉพาะของประชากร ทูทางสังคม ทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาจังหวัด และยุทธศาสตร์ชาติ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงาน สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) กระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัย ชุดโครงการงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ จังหวัดยะลา ระยะที่ 2 ภายใต้สัญญาทุนการวิจัยเลขที่ A14F650087 ภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ให้การสนับสนุน/ให้ข้อเสนอแนะและมีส่วนร่วมทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีทุกประการ

เอกสารอ้างอิง/References

- กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. (2566). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย พ.ศ.2565. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- กิตติ สัจจาวัฒนา. (2560). งานวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่รูปแบบงานวิจัยใหม่ที่ท้าทายกระบวนการทัศน์การวิจัยของประเทศไทย. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 9(1), 3-7.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 26(50), 169-186.
- ชุตินาถ ถวัลย์ปริดา, ภัททกัญญ์ ระเบียบดี, รัฐพงษ์ แซ่อย่าง, วริศรา นบหนอง, สุเมธ ทัศนเปรมสิน, อัญชิพร ธิติยศศักดิ์, และ จันทรีศม์ ภูติอริยวัฒน์. (2564). ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนา. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 1(2), 97-111.
- ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์, รุจิกาญจน์ สานนท์, และ ทิพย์ฤทัย แสนภาส. (2563). ระบบอุปถัมภ์กับปัญหาความยากจนในประเทศไทย. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชน, 2(3), 1-14.
- ณัฐชวัล โกคาพานิชวงศ์. (2566). ประวัติศาสตร์ของการศึกษาความยากจน: พลวัตเชิงแนวคิดและวิธีวิทยา. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 23(1), 686-724.
- ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2566). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีกับการพัฒนาประเทศไทย. *Journal of Modern Learning Development*, 8(1), 413-435.
- ปานพิมพ์ พันธุ์เสือ. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 7(1), 137-162.
- ผ่องพรรณ ดริยมงคลกุล และ สุภาพ นิตารณณ์. 2555. การออกแบบการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระครูปลัดเจษฎาวัฒน์ (สุเทพ) ดีเยี่ยม. (2564). การบริหารจัดการภาครัฐต่อปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของสังคม. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10(1), 216-227.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (2566). แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570). <https://yru.ac.th/th/about-us>.
- วราฤทธิ์ โดยพิลา, ชมพูนท ลาสุ, สิรินทร์ยา ไพคำนาม, และ ไอรดา พิมพ์. (2566). แนวทางการบริหารภาครัฐเพื่อแก้ปัญหาความยากจน. วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน, 1(1), 53-68.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. (2557). งานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area Based Collaborative Research) กับการสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 6(3), 123-128.

- สำนักงานจังหวัดยะลา. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดยะลา 5 ปี พ.ศ. 2566-2570. <https://www.yala.go.th>
- สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2560). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2565-2567. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- หวัง เต้าหมิง และ วราวุฒิ เรือนคำ. (2564). วิเคราะห์แนวคิดนโยบายลดความยากจนของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง. *วารสารสิทธิปริทัศน์*, 35(3), 249-270.
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่. (2566). ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดยะลา. <https://ppaos.com/ppaos/frontend/web/>
- อารยา ยอดขยัน, ประจวบ ทองศรี, และ อัลญาน์ สมุห์เสนีโต. (2566). กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(10), 278-285.
- อัยรวี วีระพันธ์พงศ์ และ อัชกรณ วังศ์ปรีดี. (2566). การศึกษาการจัดการความยากจนหลายมิติของประเทศไทยตามระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า ด้านการเข้าถึงบริการรัฐผ่านการจัดสรรงบจังหวัด ประจำปีงบประมาณ 2560-2562. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 13(1), 63-79.
- Banovcinova, A., Levicka, J., & Veres, M. (2014). The impact of poverty on the family system functioning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 132, 148-153.
- Department for International Development. (1999). *Sustainable livelihoods guidance sheets*. FID.
- Abdul, H., Ihtsham P., & Shahid, K. (2016). Multidimensional poverty mapping for rural Pakistan. In *1st International Conference on Business, Economics, & Education Management – ICBEM* (pp. 1-27). Institute of Business Administration Sukkur. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3149119>
- Nasim, Z., & Khan, I. (2018, September). Solving Poverty using Ontology. In *The 10th International Joint Conference on Knowledge Discovery, Knowledge Engineering and Knowledge Management (IC3K 2018): Vol 2. KEOD* (pp. 271-278). Institute of Business Administration, Karachi, Pakistan.
- Pervez, S. (2016). Role of education in poverty elimination in pakistan with special reference of south punjab. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 17(1), 70-73.
- Xinghong, L., Premprasit, R., Mee-Udon, F., & Rattanathum, N. (2022). Lessons learned: Success of poverty alleviation policy in rural China. *Journal of Economics and Management Strategy*, 9(1), 238-248.